

ІНСТИТУТ ЗАПЕВНЕНЬ ЩОДО ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ГЕНЕЗА В АНГЛІЙСЬКОМУ ПРАВІ ТА НАСЛІДКИ ЗАПОЗИЧЕННЯ

Карнаух Вадим Сергійович,

orcid.org/0009-0000-2314-702X

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник відділу науково-правових експертиз
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

У статті розглянуто ключові особливості, які характеризують запевнення та гарантії в англійському праві. Увагу зосереджено на відмінностях між запевненнями та гарантіями, наслідках надання неправдивих запевнень та порушення гарантій; розмежуванні між деліктною та договірною відповідальністю за надання неправдивих запевнень з точки зору впливу на визначення розміру збитків, які підлягають відшкодуванню; диференціації надання неправдивих запевнень залежно від наміру сторони, яка їх надає; впливі форми вини правопорушника на спосіб захисту та розмір відшкодування за надання неправдивих запевнень; тягарі доведення вини.

На основі виявлених особливостей англійського права звернено увагу на положення Цивільного кодексу України. Обґрунтовано, що діючий підхід українського приватного права не супроводжується запозиченням тих визначальних аспектів, які розкривають специфіку застосування запевнень в англійському праві та вирішальним чином сформувалися в судових прецедентах. У зв'язку з цим стверджується, що законодавча конструкція запевнень щодо договору є достатньо гнучкою, а відсутність надмірної деталізації створює як перспективи розвитку відповідного інституту для ефективного захисту прав особи в процесі правозастосування, так і наукового опрацювання тих питань, які не знайшли свого прямого вираження в нормах права.

З метою ілюстрації можливостей національного приватного права для вирішення проблемних аспектів, які зумовлені появою в національному цивільному законодавстві нового інституту з витоками в англійському праві, розглянуто дискусійне питання про правову кваліфікацію запевнень. Зважаючи на момент та спосіб формалізації запевнення, а також його зміст, пропонується диференційований підхід до розуміння правової природи запевнення, що може кваліфікуватись як переддоговірний правочин або елемент змісту договірних зобов'язальних правовідносин.

Ключові слова: вина, гарантії, договір, запевнення, збитки, зобов'язання, зобов'язальні правовідносини, правочин, цивільно-правова відповідальність, цивільне законодавство

Karnaukh Vadym. The Institution of Representations Regarding the Contract in Ukrainian Civil Legislation: The Genesis in English Law and the Consequences of Adoption

This article examines the essential characteristics of representations and warranties in English law. Attention is focused on the differences between representations and warranties, the consequences of misrepresentation and breaching warranties; the distinction between tortious and contractual liability for misrepresentation in terms of their impact on determining the amount of damages to be compensated; the differentiation of misrepresentation depending on the intent of the wrongdoer; the impact of the form of the wrongdoer's fault on the remedy and the amount of compensation for misrepresentation; and the burden of proving fault.

Based on the discovered characteristics of English law, attention is given to the provisions of the Civil Code of Ukraine. It is argued that the current approach of Ukrainian private law does not incorporate those key aspects that reveal the specifics of the application of representations in English law and have been decisively established in common law. In this regard, it is argued that the legal framework governing representations regarding contract is sufficiently flexible,

and the absence of excessive detail provides both prospects for the development of this legal institution to effectively protect individual rights during law enforcement and for the scientific study of those aspects not explicitly addressed in the law.

For illustrating the potential of national private law to resolve problematic issues arising from the introduction of a new institution with roots in English law into the national civil legislation, a controversial issue regarding the legal nature of representations is examined. Taking into account the moment and way of formalizing the representation, as well as its content, a differentiated approach is proposed to understanding of the legal nature of the representation, which may be classified as a pre-contractual transaction or an element of the content of contractual obligations.

Key words: *fault, warranties, contract, representations, damages, obligation, obligatory legal relationships, transaction, civil liability, civil legislation.*

Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-IX [1] було запроваджено конструкцію заповінь щодо договору. Цим нормативно-правовим актом Цивільний кодекс України [2] було доповнено статтю 650¹ «Заповінення щодо договору», що містить загальні норми, які застосовуються до будь-якого цивільно-правового договору, а в самому законі передбачено спеціальні норми для заповінь, щодо договору, стороною якого є резидент Дія Сіті, або договору щодо частки у статутному капіталі резидента Дія Сіті. Зазначені новели зумовили виникнення питання про теоретико-практичні наслідки введення в українське приватне право концепту, який властивий для країн англо-американської правової сім'ї, а також активізували наукові дослідження. М. М. Великанова та О. В. Перевертун звернули увагу на "representation" (засвідчення) в контексті переддоговірних відносин та заходів захисту в межах таких відносин. Є. Гусаков наголосив на особливості понять "representation" та "warranty" в загальному праві, визначив проблеми імплементації відповідних інститутів в українське право та запропонував шляхи їх вирішення. В. І. Теремецький та Н. Г. Гуц розглянули заповінення як законодавчу новацію в порядку укладення цивільно-правового договору. Є. О. Самбір здійснив спробу виявлення ознак заповінь щодо договору. М. С. Федорко приділила значну увагу дослідженню відмінностей між заповіненням та гарантією в англійському праві, а також з'ясуванню правової природи інституту заповінь про обставини в цивільному праві України.

Водночас недостатньо дослідженими вбачаються питання про: 1) місце запові-

нень та гарантій в англійському праві зважаючи на наслідки їх порушення та відповідно розмежування видів відповідальності, які застосовуються до правопорушника; 2) особливості англійського права в частині форм вини, тягаря її доказування, а також розміру відшкодування залежно від вини за надання неправдивих заповінь; 3) значимість наведених у пунктах 1 та 2 обставин для системи українського приватного права у зв'язку з запозиченням конструкції, яка має генезу в англійському праві; 4) правову природу заповінь щодо договору в українському приватному праві. Прогалини та неповнота доктринального опрацювання названих питань зумовлюють актуальність цього дослідження та експлікують його мету.

У країнах англо-американської правової сім'ї заповінення ("representation") розглядається як твердження про факт, виражене словесно або шляхом відповідної поведінки, зроблене з метою спонукання особи до дії, зокрема – до укладення договору [3, с. 1303]. Гарантія ("warranty") є допоміжною умовою договору. Відповідно до статті 12 (5А) Закону «Про продаж товарів» 1979 року ("Sale of Goods Act 1979») деякі обов'язки продавця товарів розглядаються як гарантії. Так, як гарантія розглядається умова про відсутність будь-яких зобов'язань або обтяжень щодо товарів, про які покупець не був повідомлений або про які йому не було відомо до укладення договору, а також про безперешкодне володіння покупцем товарами, за винятком випадків, коли таке володіння може бути порушене власником або іншою особою, яка має право на задоволення вимог за розкритими або відомими зобов'язаннями чи обтяженнями [4, с. 763]. Термін

«гарантія», як правило, означає умову договору, порушення якої не призводить до занадто суттєвих наслідків. На відміну від порушення істотної умови договору ("condition" – В. К.), у разі порушення гарантії потерпіла сторона має право на відшкодування збитків, але не розірвання договору [5, с. 149]. Розмежування між гарантією як умовою договору та простим запевненням залежить від того, чи мали сторони намір надати відповідній заяві договірну силу [6, с. 77].

Ураховуючи наведене розуміння запевнень та гарантій в англійському праві, слід зауважити, що в пояснювальній записці до проекту Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» термін "warranties" перекладено як «запевнення» [7], що може створити помилкове враження про сутність гарантій в англійському праві. У зв'язку з цим в юридичній науці справедливо зверталася увага на «сплутуванні законодавцем різних за своєю правовою природою інститутів – 'warranties' (договірні концепції) та 'representations' (переддоговірні концепції)», виходячи з наявності «посилання на *fraudulent misrepresentations* у контексті розділу про *warranties*" [8, с. 198].

Розглядаючи значення включення запевнення до письмового договору в англійському праві, варто зазначити, що будь-яке твердження, що міститься в цьому письмовому договорі, зазвичай вважається його умовою. Будь-яке твердження, зроблене до укладення письмового договору, але не включене до нього, ймовірно, буде розглядатися як запевнення, оскільки така відсутність буде ймовірно означати неважливість відповідного твердження [5, с. 128]. Як правило, питання про можливість кваліфікації переддоговірного твердження як запевнення або умови договору залежить від наміру, з яким було зроблено це твердження, який встановлюється об'єктивно. Так, твердження малоймовірно буде вважатися умовою договору, якщо особа, яка його робить, прямо просить іншу сторону перевірити правдивість твердження. Натомість твердження, найімовірніше, є умовою договору, якщо її значення настільки суттєве, що, особа, якій адре-

соване твердження, не уклала б договір у разі відсутності відповідного твердження [9, с. 441-442].

Виходячи з природи гарантії як неістотної умови договору, порушення якої не призводить до його розірвання в англійському праві, доцільно акцентувати увагу на розмежуванні наслідків надання неправдивих запевнень та порушення умов договору. Якщо запевнення є умовою договору, його недотримання без належних підстав важатиметься порушенням договору, унаслідок чого буде можливим застосування тих способів захисту, які передбачені у разі позову про порушення договору. Якщо запевнення не є умовою договору, позов буде пов'язаний із наданням неправдивих запевнень ("misrepresentation" – В. К.), а не з порушенням договору. Водночас у разі інкорпорування переддоговірного твердження до умов договору можливим є як застосування способів захисту, що впливають з порушення договору, так і подання позову внаслідок надання неправдивих запевнень з метою анулювання договору або відшкодування збитків [4, с. 562-563].

Здійснений вище загальний огляд особливостей запевнень та гарантій, а також наслідків їх порушення, є необхідною передумовою для висвітлення розмежування між деліктною та договірною відповідальністю, у якому повною мірою кристалізується практичне значення поділу тверджень на переддоговірні запевнення, які не є умовами договору, та запевнення або гарантії, які визнаються або відповідно є умовами договору за своєю природою.

В англійському праві відповідальність за надання неправдивих запевнень може виникати як у рамках деліктного права (якщо запевнення було зроблено умисно або з необережності), так і в рамках договірної права (якщо запевнення має договірну силу). Це розмежування впливає на визначення розміру збитків у найпоширенішому випадку неправдивих запевнень, а саме: коли продавець запевняє, що предмет договору має якість, яка насправді відсутня. Загальний принцип полягає в тому, що у випадку делікту позивач має право на відшкодування

збитків, яке дозволить йому опинитися в тому становищі, в якому він би перебував, якби правопорушення не було вчинено; тоді як у рамках договору він має право опинитися в тому становищі, в якому він би перебував, якби договір було виконано [9, с. 448]. У контексті договірної відповідальності цей принцип характеризується як компенсаційний та передбачає отримання позивачем компенсації за втрату потенційної вигоди від договору з метою захисту його очікувань, які створюються договором або впливають з нього [9, с. 1127].

Іншою важливою особливістю є також чітка диференціація надання неправдивих запевнень залежно від наміру сторони, яка їх надає. Виокремлюються умисне надання неправдивих запевнень, надання неправдивих запевнень з необережності за загальним правом, надання неправдивих запевнень з необережності за законом, надання неправдивих запевнень без вини. Значимість такої класифікації зумовлюється насамперед відмінностями у способах захисту [5, с. 195]. Згідно з загальним правом умисне надання неправдивих запевнень має наслідком не лише можливу недійсність договору та відповідно право потерпілої сторони на розірвання договору, але й дає підстави для позову про відшкодування шкоди в рамках деліктного права у зв'язку з обманом. Як і у випадку умислу правопорушника, особа, яка уклала договір внаслідок необережного надання неправдивих запевнень другою стороною договору, має право на розірвання договору, однак у цьому випадку суд має право на власний розсуд відповідно до статті 2 (2) Закону «Про відповідальність за надання неправдивих запевнень» 1967 року («Misrepresentation Act 1967») відмовити в розірванні договору та замість цього відшкодувати шкоду. Потерпіла сторона також може вимагати відшкодування шкоди в рамках деліктного права у зв'язку з необережністю або відповідно до статті 2 (1) Закону «Про відповідальність за надання неправдивих запевнень». Натомість особа, яка уклала договір унаслідок надання неправдивих запевнень без вини другої сторони, має право на розірвання

договору, однак, на відміну від випадків умислу або необережності правопорушника, така особа не може претендувати на відшкодування поряд з розірванням договору, а має право лише на компенсацію ("indemnity" – В. К.). Водночас, як і у випадку необережного надання неправдивих запевнень, суд має право на власний розсуд відмовити в розірванні договору та замість цього відшкодувати шкоду відповідно до статті 2 (2) «Про відповідальність за надання неправдивих запевнень» [6, с. 331-332]. Слід також ураховувати, що право на відшкодування збитків надається й у разі порушення договору у випадках, коли запевнення є умовою договору [9, с. 431].

У практичній площині форма вини правопорушника впливає не лише на спосіб захисту, але й на розмір відшкодування за надання неправдивих запевнень. Суди призначають більш значні компенсації у випадках умисного надання неправдивих запевнень та надання неправдивих запевнень з необережності за законом (стаття 2 (1) Закону «Про відповідальність за надання неправдивих запевнень»), ніж у випадках необережного надання неправдивих запевнень або надання неправдивих запевнень без вини за загальним правом. Це пояснюється тим, що для першої групи випадків суди застосовують більш широке тлумачення віддаленості причинного зв'язку, тоді як для другої групи випадків таке тлумачення є вузьким. У справі *Doyle v Olby (Ironmongers) Ltd* (1969) було зазначено, що у випадку умисного надання неправдивих запевнень особа може отримати відшкодування за «всю фактичну шкоду, що прямо впливає з уведення в оману». Передбачуваність шкоди не має значення, вимогою є лише спричинення шкоди наданням неправдивих запевнень. Отже, особа, яка подає позов щодо умисного надання неправдивих запевнень, зазвичай зможе вимагати відшкодування упущеної вигоди. Натомість для відшкодування за надання неправдивих запевнень з необережності за загальним правом віддаленість причинного зв'язку означає, що шкода має бути розумно передбачуваним наслідком надання неправдивих запевнень

(*The Wagon Mound (No 1)*). На відміну від підходу, який застосовується щодо умисного введення в оману, тут відповідальність обмежується позицією позивача, яка оцінюється на дату вчинення правопорушення. Такий самий критерій віддаленості застосовується для визначення розміру відшкодування у випадках надання неправдивих заповінь без вини [5, с. 205].

Важливою характеристикою позовів в англійському деліктному праві є тягар доведення вини правопорушника. У разі умисного введення в оману на позивача покладається обов'язок доведення умислу в наданні неправдого заповіння відповідачем. На позивача покладається також тягар доведення необережності у відповідному делікті – обов'язку обачливості та його порушення [6, с. 342, 346]. Перенесення тягара доведення відсутності вини на відповідача характерне для надання неправдивих заповінь з необережності за законом (стаття 2 (1) Закону «Про відповідальність за надання неправдивих заповінь») [5, с. 197].

Розгляд питання про значимість та наслідки виявлених особливостей застосування заповінь в англійському праві для українського приватноправового регулювання потребує звернення до положень цивільного законодавства України.

Відповідно до частини першої статті 650¹ Цивільного кодексу України (далі – «ЦК України») сторони договору можуть погодити перелік заповінь, що надаються стороною або сторонами щодо обставин, які мають значення для укладення, виконання або припинення такого договору. У частині другій цієї статті зазначено, що сторона, яка умисно або з необережності надала іншій стороні неправдиві заповіння про обставини, що мають значення для укладення, виконання або припинення договору, зобов'язана відшкодувати стороні, яка покладалася на такі заповіння, збитки, завдані у зв'язку з неправдивістю таких заповінь, якщо інше не передбачено договором [2].

Дещо відмінними за змістом є спеціальні норми в Законі України «Про сти-

мулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Так, частинами першою та другою статті 32 вказаного Закону передбачено, що договір, стороною якого є резидент Дія Сіті, чи договір щодо частки у статутному капіталі резидента Дія Сіті може передбачати перелік заповінь, що надаються стороною або сторонами, щодо обставин, які мають значення для укладення, виконання або припинення такого договору. Договором може бути передбачений обов'язок сторони, яка умисно або з необережності надала іншій стороні неправдиві заповіння про обставини, що мають значення для укладення, виконання або припинення такого договору, сплатити стороні, яка покладалася на такі заповіння, компенсацію або неустойку незалежно від обов'язку відшкодувати збитки, завдані їй або передбаченим договором третім особам у зв'язку з неправдивістю таких заповінь [1].

Аналіз наведених норм права дозволяє дійти висновку, що український законодавець сформулював правила щодо заповінь без чіткого розмежування їх на переддоговірні заповіння та договірні умови (які включають гарантії), що є властивим для англійського права. Крім цього, в умовах відсутності в Україні системи прецедентів як основного джерела права цілком логічною та простішою є диференціація форм вини, що обмежується умислом та необережністю.

Вирішення питання про правову природу відповідальності за надання неправдивих заповінь виходить за межі цього дослідження, але в цілому для приватного права України характерним є загальний принцип повного відшкодування, що допускає можливість зміни розміру відшкодування договором або законом (частина третя статті 22, частина перша статті 1166 ЦК України), а також доповнюється законодавчими підходами щодо мітигації договірних збитків (частина друга статті 616 ЦК України) та позадоговірної майнової шкоди (частина друга статті 1193 ЦК України) Водночас відсутні подібні до англійського права усталені підходи до визначення розміру збитків, суть яких зумовлена не реалізацією сторонами свободи договору, а відмінностями

в розумінні компенсаційної функції договірної та деліктної відповідальності. Не є притаманною також детальна кореляція між формою вини та розміром відшкодування з урахуванням специфіки причинно-наслідкового зв'язку. Відмінним є підхід щодо закріплення загальної презумпції вини, тягар доведення відсутності якої покладено на правопорушника (частини перша та друга статті 614, частина друга статті 1166 ЦК України). Вибір способу захисту зумовлюється природою порушеного суб'єктивного цивільного права, але за загальним правилом не детермінується формою вини правопорушника.

Отже, генеза в англійському праві запевнень як конструкції, запровадженої в національне цивільне законодавство, на даний момент не вбачається істотною проблемою для судового правозастосування та приватноправової доктрини України, оскільки об'єктивно не передбачає запозичення тих ключових аспектів англійського права, які розкривають специфіку застосування запевнень в межах захисту прав особи та вирішальним чином сформувалися в судових прецедентах, а саме: розгалужені диференціації форм вини та її впливу на спосіб захисту та розмір відшкодування за надання неправдивих запевнень; специфіки компенсаційної функції відповідальності за надання неправдивих запевнень, що проявляється у відмінностях в розмірі відшкодування; загального правила щодо покладення тягаря доведення вини правопорушника на потерпілу особу. Натомість конструкція запевнень щодо договору, закріплена в приписах законодавства України, є достатньо гнучкою, що поряд з відсутністю надмірної деталізації створює як перспективи розвитку відповідного інституту для ефективного захисту прав особи в процесі правозастосування, так і наукового опрацювання тих аспектів, які не знайшли свого прямого вираження в нормах права.

З метою підтвердження обґрунтованості наведеного висновку та ілюстрації можливостей національного приватного права для автономного вирішення проблемних аспектів, які зумовлені появою у відповідній системі нового інституту

з витоками в англійському праві, звернімося до питання про правову кваліфікацію запевнень.

Передусім зауважимо, що в українській цивілістиці окреслено коло обставин, яких можуть стосуватися запевнення. В. І. Теремецький та Н. Г. Гуц зазначають, що запевнення повинно стосуватися виключно предмета договору та не виходити за його межі [10, с. 274]. Більш точним та повним вбачається розкриття відповідних обставин через предмет договору (повідомлення про характеристики предмета договору, відсутність обтяжень, обмежень, заборон на відчуження з боку третіх осіб), а також зміст договору (наприклад, запевнення про отримання всіх необхідних дозволів для вчинення правочину та наявність усіх необхідних повноважень у виконавчого органу юридичної особи на укладення договору) [11, с. 126].

Питання про правову природу запевнень є дискусійним. М. С. Федорко, розмежовуючи запевнення про обставини та зобов'язання, зазначає, що «запевнення про обставини це статична конструкція, яка не передбачає вчинення певної дії», а також стверджує, що «до запевнень про обставини масив норм зобов'язального права не має застосовуватися». Водночас пропонується розглядати запевнення про обставини як елемент зобов'язання про надання достовірного запевнення, що «дозволить включити запевнення в існуючу систему понять зобов'язального права та уникнути правової невизначеності» [11, с. 128-129]. Є. О. Самбір допускає кваліфікацію запевнення як одностороннього правочину у разі його існування в формі окремого документа [12, с. 57]. Судова практика щодо застосування статті 650¹ ЦК України не є сформованою, але на рівні судів першої та апеляційної інстанцій започатковано підхід, згідно з яким «запевнення це твердження про факти, що відносяться до минулого або теперішнього та не мають характеру правочину» [13].

На нашу думку, заперечення правочинної природи запевнень виглядає обґрунтованим у випадках: 1) погодження сторонами договору переліку запевнень шляхом укладення окремого

договору (частина перша статті 650¹ ЦК України); 2) погодження сторонами договору переліку заповнень в основному договорі, щодо значимих обставин для укладення, виконання або припинення якого надаються заповнення (частина перша статті 650¹ ЦК), зокрема й в договорі, стороною якого є резидент Дія Сіті, чи в договорі щодо частки у статутному капіталі резидента Дія Сіті (частина перша статті 32 Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»); 3) віднесення наданих сторонами переддоговірних заповнень до умов договору в результаті тлумачення його змісту (стаття 213, частина перша статті 637 ЦК України). У кожному з названих випадків заповнення будуть включені до змісту дво- чи багатостороннього правочину – договору, а їх мета буде обмежуватися дійсністю основного договору або належним виконанням відповідного договірної зобов'язання.

Натомість надання заповнення видається можливим розглядати як правочин за наступних умов: 1) відсутність погодження сторонами договору переліку заповнень та 2) надання стороною заповнення до моменту укладення договору за відсутності потреби в тлумаченні його умов.

Зважаючи на момент та спосіб надання заповнення, а також його зміст, пропонується диференційований підхід до розуміння правової природи заповнення, що може кваліфікуватися як: 1) переддоговірний правочин, спрямований на виникнення відносних переддоговірних правовідносин, у змісті яких визначальним є немайновий обов'язок сторони, яка надала заповнення, дотримуватися (гарантувати достовірність) заповнення щодо обставин, які мають значення для укладення договору; 2) переддоговірний правочин, спрямований на виникнення договірних зобов'язальних правовідносин, у змісті яких додатковим є немайновий обов'язок сторони, яка надала заповнення, дотримуватися (гарантувати достовірність) заповнення щодо обставин, які мають значення для виконання або припинення договору; 3) елемент змісту договірних зобов'язальних правовідносин, що відтворюється в умові договору у випадках: – безпосереднього погодження сторонами договору переліку заповнень в окремому або основному договорі; – віднесення переддоговірної заповнення до умов договору в результаті тлумачення змісту договору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#n437>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Black's Law Dictionary. Seventh Edition. St. Paul, MN : West Group, 1999. 1738 p.
4. Ewan McKendrick. Contract Law. Text, Cases, and Materials. Tenth Edition. Oxford University Press, 2022. 1042 p.
5. Catherine Elliott and Frances Quinn. Contract Law. Eleventh edition. Pearson Education Limited, 2017. 449 p.
6. J. Beatson, A. Burrows, and J. Cartwright. Anson's Law of Contract. 30th Edition. Oxford University Press, 2016. 763 p.
7. Пояснювальна записка до Проекту Закону про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні від 30.10.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70298
8. Гусаков Євген. Заповнення щодо договору, заповнення та компенсації: проблеми імплементації інститутів системи загального права в українському цивільному законодавстві. *Молодь і наука: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку права в Україні* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції аспірантів, студентів, молодих учених. м. Київ, 15 травня 2025 р. / за ред. проф. Івчук Ю. Ю. Київ : вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля 2025. С. 197–202.
9. Edwin Peel. Treitel on The Law of Contract. Fifteenth Edition. Sweet & Maxwell, 2020. 1379 p.

10. Теремецький В. І. , Гуц Н. Г. Цивільно-правова характеристика інституту запевнення ("representations and warranties"). *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану* : матеріали наукового семінару (23 червня 2022 р.) / упор. М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 272–276.

11. Федорко М. С. Щодо питання про правову природу інституту запевнень про обставини в цивільному праві України. Матеріали 78-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 22–24 листопада 2023 року. Одеса : Олді+, 2023. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/90c865e4-2ed8-4e3c-a31f-c86e0479ef70/content>

12. Самбір Є. О. Запевнення щодо договору як новела цивільного законодавства. *Правова доктрина: ретроспектива, сьогодення, прогнози* : матеріали освітньо-наукового семінару (м. Хмельницький, 20 грудня 2024 р.). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 55-60.

13. Постанова Львівського апеляційного суду від 06 травня 2024 року в справі № 464/6924/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118909530>

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 20.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026